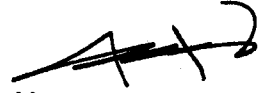

41
07.10.2011

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Soyadı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Hasip KAPLAN
Şırnak Milletvekili
BDP Grup Başkanvekili

T.B.M.M. BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon	- Kırkları Bulge - Plan ve Bütçe - Karar Fırak Fırak - Esitlik			
Esas Komisyon	Adalet			
Tarih: 14 Ekim 2011		F.No: 2/98		
Milletvekili	Müdür	D.Bşk.	G.Sek. Y.	Gen. Sek.
16	ÖR	V.ÖR	ÖR	ÖR
KAPLAN				

EK : Kanun Teklifi ve gerekçesi

GENEL GREKÇE

Kişileri birbirinden ayırmak için onlara doğdukları andan itibaren bir ad takılması âdeti, insanlığın ilk devirlerinden beri bir ihtiyacın gereği olarak kullanılmıştır. Toplumsal ilişkilerin gelişmesi ile birlikte artan nüfusa paralel olarak, lakap, unvan, kabile, aşiret, boy ve soy adları kullanma zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Ad ve soyadı kişiyi, toplum içindeki öteki kişilerden ayırmaya yarayan bir hukuki araç, bir belirtidir. Hukuki sonuçların belirli bir kişiye bağlanabilmesinde de ad ve soyadı en önemli araçtır.

İnsanların yerleşik yaşama geçmedikleri ve göçebe yaşamı sürdürdükleri dönemlerde, çok az sayıdaki insandan oluşan topluluklarda bile ad, topluluk içinde insanları birbirinden ayırt edebilmek için zorunluydu. Artan nüfusa bağlı olarak ilgili kişinin adı tek başına onu tanımak açısından yetersiz olmaya başlamıştır. Zamanla insanların yerleşik hayata geçmesi ve toplu olarak yaşamaları neticesinde benzer veya aynı ismi taşıyan kimseleri birbirinden ayırmak için, lakap, unvan veya diğer ayırt edici belirtilerin kullanılması bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Bir ailenin soyunu sopunu belirtmek, diğer ailelerden ayrılabilmesi için "soyunun ismini, şeceresini" tanımak, bilmek gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan önce her ailenin, sülalenin, aşiretin, boyun, halkın kendine özgü ayırt edici özellikleri bulunmaktaydı. Söz konusu aile kendine özgü özelliği ile hukuk karşısına çıkabilmekteydi.

Türkiye Cumhuriyetin kuruluşundan sonra daha önceki durumun karışıklığa neden olduğu ve çağdaş ülkelerde uygulanan soyadı sistemlerine benzer bir uygulamanın oluşturulması amacıyla, 21/06/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu ile her şahsın bir soyadının bulunması zorunluluğu getirilmiştir. Bu Kanunun amir hükümlerine göre soyadının; resmî, kesin ve değişmez nitelikte olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte bu kesin kuralın ancak, önemli ve inandırıcı sebeplerin varlığı halinde ve ancak mahkeme kararı ile değiştirilebileceği öngörülmüştür.

Soyadı Kanunu kabul edilip yürürlüğe girmesiyle birlikte dönemin idaresinin yaptığı tek taraflı bir işlemle, kişilerin ailevi özellikleri ile kendi soy kökenleri dikkate alınmadan soyadları verilmiş ve tek tipleştirme yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan diğer halklara özgü isim ve ibarelerin kullanılmasından kaçınılmış ve toptan yasaklayıcı bir anlayışla, farklılıkların, azınlıkların, ve ulusların tamamının varlığı soyadı kanunu ile inkâr edilmiş ve hepsine zorla Türkçe soyadları verilmiştir.

Gerek ilahi dinlerin doğmaları ve gerekse uluslararası insan hakları metinleri ve demokratik çağdaş toplumların uygulamaları, kişileri diğerlerinden ayıran onları hukuk karşısında birer sūje haline getiren temel faktörlerden her vatandaşın bir aidiyetinin kimliğinin olduğu, eşit vatandaş olma gereği hiçbir ayrıma tabi tutulamayacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla yönetimlerin herkesin doğuştan kazandıkları soylarını

kullanmalarına fırsat vermeden baştan toptan inkâr etmek, aşağılamak, küçümsemek, kötülemek ırkçılıktan başka bir anlamı taşımamaktadır.

Günümüzde, insanlar arasında her türlü eşitsizliğin ortadan kaldırılması; herkesin dil, din, ırk, siyasal düşünce, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin temel insan hak ve özgürlüklerinden eşit olarak yararlanması evrensel bir değer olarak kabul edilmektedir. Soyadı bir kimsenin kimliğinin belirtilmesinde en önemli unsurdur, vazgeçilemez, devredilemez, feragat edilemez, kişiye sıkı surette bağlı bir mutlak kişilik hakkı olarak tanınmaktadır. Bu şekilde herkesin eşitliği için ortaya konan bildiriler, anlaşmalar ve kanunlar doğrultusunda soyadı seçme hakkı yeniden ele alınmalıdır.

Soyadının kullanılmasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının soyları arasında bir ayrım yapıldığı gibi kadın ve erkekler arasında da ciddi şekilde bir ayrım söz konusudur. Bütün eksik taraflarına rağmen soyadının korumacı ve belirleyici özelliği, eğer söz konusu kadının soyadı ise geçerliliğini büyük ölçüde yitirmektedir. Evlenmeyle ya da boşanmayla her defasında kadının soyadının değiştiğini görmekteyiz. Bu durum adeta kadının kimliğinin içeriğinin boşaltılması anlamına da gelmektedir. Oysa erkek doğumla kazandığı soyadını bütün yaşamı boyunca taşıma hakkına sahiptir ve evliliğini bir soyadı değişikliği ile ilan etmekle yükümlü kılınmamıştır. Kadın her statü değişikliğinde soyadını değiştirmek zorunda kalması hukuk devletine ve eşitliğe aykırıdır.

Soyadı Kanunun uygulamasını gösteren “24/12/1934 tarihli ve 2/1759 sayılı Soyadı Nizamnamesi” ile de tek ırk esası üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca bu Tüzük erkek egemenliğine dayalı bir aile sistemi (ata erkil) şeklinde hazırlanmış kız ve erkek çocukları arasında da bir ayrımcılık yapılmıştır. Kişinin iradesi devre dışı bırakılmıştır. Verilecek soyadının ya yalnız olarak veya “oğul” ile birlikte kullanılacağı belirlemekte dolayısıyla çocuklar arasında bir eşitsizliğe yol açmıştır. Daha sonra 25/12/2009 tarihli ve 2009/14848 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yapılan değişikliklerle söz konusu Tüzükte bir çok değişikliklik yapılmasına rağmen bu ayrımcı durum devam ettirilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında tanımlandığı gibi, hukuk devleti, insan haklarına saygı gösteren, bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran, bunu sürdürmeye kendisini yükümlü sayan, bütünüyle hukuka uyan devlet demektir. Hukuk devleti niteliğini kazanmanın vazgeçilmez koşullarından birisi de kişiye bağlı ve devredilmez mutlak haklarını ve dolayısı ile soyadını seçme özgürlüğünün tanınmasıdır.

Uygulamada haksız ve çifte standartlara neden olan amir hükümlerinin değiştirilmesi amacıyla bu Teklif hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde birden fazla ırka mensup (Türkler, Kürtler, Araplar, Çerkezler, Abazalar, Süryaniler, Ermeniler vb) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yaşamaktadır. Türkiye sınırları içinde yaşayan ve Devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkese kanunla özel olarak korunan soyadını vatandaşlık hakkı çerçevesinde özgürce belirleme hakkı tanınmalıdır.

Bu maddeyle tek ırkı "Türk soyu" yerine ortak aidiyeti belirleyen ve daha hukuki bir kavram olan vatandaşlık kavramı benimsenmiştir..

Madde 2- 1934 tarihinden beri yürürlükte olan ve güne kadar hiç değiştirilmemiş Soyadı Kanunu ihtiyaçlara cevap vermemektedir. Yürürlükteki Kanun "Türk soyu" dışında başka bir yabancı ırkın soyadı olarak kullanılmayacağı belirtmesine rağmen "yabancı ırk"tan ne anlaşılabileceği açıkça belirtmemiştir.

Uygulamada ise "yabancı ırk" kavramı özellikle "Kürt Halkını" çağrıştıracak imgelere karşı çok katı bir şekilde uygulamıştır. Bununla birlikte "Türk ırkı"ndan "başka ırkları" çağrıştıran soyadlarının da kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, "Özbek", "Tatar" "Kazak" gibi ancak bu güne kadar "Kürtçe, Arapça ve Süryanice" dillerini çağrıştıran imgelerinin soyadı olarak kullanılmasına izin verilmemesi bir paradoks olarak görülmektedir. Kullanılan bazı soyadları ise yasanın amacı ile çelişki oluşturmuş, aşağılayıcı veya komik durumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, amca, yenge, enişte, eşekcanbazı, cart, curt, cirt, kuyruk, kel, keleş, kütük, pat, küt, pet, angut, kazma, kış, kuku, delik, deşik, azgın, sokar, oyar gibi.

Uluslararası hukuk metinlerinde herkesin doğuştan kazanmış olduğu soyunun kendisinin şerefi olduğu ve hiçbir ırkın diğerinden üstün olmadığı kabul edilmektedir. Ayrıca "yabancı ırk" gibi görece bir kavramın esas alınması "Toplumsal Sözleşmeye", "Anayasaya" ve "birlikte" yaşama olgusuna ters düşmektedir.

Günün koşullarına göre tekçi mantık çerçevesinde ele alınan anlayış doğrultusunda alınacak soyadları Türkçe kökenli olma zorunluluğu getirilmiş, Türk soyu dışındaki diğer halklara da zorla Türk soyadları verilmiştir. Türkçe dışındaki yabancı milletlere ait soyadlarının kullanılmayacağı belirtmesine rağmen yabancı ırktan ne anlaşılabileceği açıkça belirtilmemiştir. Uygulamada da Kürtlere, Gürcülere, Araplara, Lazlara ve diğer halklara da zorla Türkçe kökenli soyadları verilmiştir. Bu madde ile bu uygulamaya son verilmiş, adaba, ahlaka, örf, adetlere, evrensel hukuka aykırı olmayan her türlü soyadının kullanılabilme hakkı tanınmıştır. Türkiye cumhuriyeti vatandaşlarına gerçek durumlarına uygun soyadları kullanma hakkı tanınması amaçlanmıştır.

1982 Anayasasının 10 uncu maddesinde "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.*" denilmektedir. Anayasanın bu açık hükmü karşısında "yabancı ırk veya millet isimleri" gibi bir ayırımın koruma görmemesi gerekmektedir.

Bu madde ile yukarıda belirtilen sakıncaları ortadan kaldırmak ve anayasada belirtilen eşitliği pekiştirmek amaçlanmıştır.

Madde 3- Soyadının bütün korumacı özellikleri kadın söz konusu olduğunda anlamını büyük ölçüde yetirmektedir. Evlenme ya da boşanmayla her defasında kadının soyadı değişmektedir. Oysa erkekler doğumla kazandıkları soyadlarını bütün yaşamları boyunca taşıma hakkına sahiptir ve evliliğini bir soyadı değişikliği ile ilan etmekle yükümlü değildir.

Türkiye'nin de taraf olduğu ve daha sonra 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun kabul edilmesi ile birlikte daha önce katı bir şekilde uygulanan erkek egemenliğine dayalı bir aile sistemi (ataerkil), kadının soyadı başlıklı 187 nci maddesi ile *"Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir."* şeklindeki hüküm gereğince önceki uygulamanın yumuşatılması ile çekincelerini de kaldırdığı "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)" gereğince taraf devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır. Bu sözleşmeye göre;

- a) Evlenmede erkeklerle eşit hak,
- b) Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında ayrı hak ve sorumluluklar,
- c) Aile adı, meslek ve iş seçimi dâhil her iki eş için eşit kişisel haklar sağlamakla yükümlü kılınmıştır.

Türk Medeni Kanununa göre eşler akraba sayılmamaktadır. Dolayısı ile hukuk karşısında kayın hısımlığı oluşmaktadır. Bu nedenle evlenen eşler kendi aile soyadlarını da taşıyabilmelidirler. Kadın erkek arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak için kadınlara seçimlik bir hakkın tanınması gerekmektedir. Avrupa ülkelerinde ve demokrasisi gelişmiş ülkelerde bu uygulama bulunmaktadır.

Bu madde ile soyadının kullanılması konusunda kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğe son verilmesi amaçlanmıştır.

Geçici Madde 1- Bu madde ile kişilere seçimlik bir hak tanınarak onlara bir yıllık süre içerisinde herhangi bir harç veya vergi vermeksizin ve ayrıca mahkemelerde davalarla uğraşmaksızın bir defaya mahsus olmak üzere soyadlarını özgür bir şekilde değiştirme hakkı tanınmaktadır.

Bu geçici madde ile her Türkiye cumhuriyeti vatandaşlarına soyadlarını seçme hakkı tanınarak demokratik bir hakkın kullanılması sağlamak amaçlanmıştır.

Madde 5- Yürürlük maddesidir.

Madde 6- Yürütme maddesidir.

SOYADI KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 21/06/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, öz adının yanı sıra soyadını da kullanmak zorundadır. Soyadı olmayanlara, ilgili yerin en büyük mülki idare amiri tarafından gerçek durumlarına uygun bir soyadı verilir.”

MADDE 2- 2525 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Diğer insanlara göre üstünlük derecesi belirten veya genel ahlaka ve adaba aykırı bulunan; iğrenç, aşağılayıcı, komik ve gülünç olan soyadları kullanılamaz”

MADDE 3- 2525 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Evlenen kişiler aile için ortak bir soyadı belirleyebilirler. Ancak eşler evlilik sırasında veya daha sonra bu isteklerini nüfus müdürlüğüne yazılı olarak belirtmezlerse herkes kendi soyadını kullanmaya devam eder. Bununla birlikte kadın, sadece kocasının soyadını alabileceği gibi kendi soyadı ile birlikte kocasının da soyadını alabilir.”

MADDE 4- 2525 sayılı Kanununa aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 1- Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde gerek soyadı olmayanlar ve gerekse soyadlarını değiştirmek isteyenler dilekçe ile yerleşim yerlerinin bağlı olduğu nüfus müdürlüğüne müracaat etmeleri gerekir. İlgili nüfus müdürlüğü, yapılan yazılı başvuruyu bu Kanunda belirtilen sınırlamalar çerçevesinde ilgilinin seçtiği soyadını nüfus kütüğüne tescil eder. Bu işlem için herhangi bir ad altında; ücret, vergi, resim, damga pulu veya harç bedeli alınmaz.

Türkiye cumhuriyeti vatandaşı olan reşit kişiler veya aile reisleri bu Kanuna aykırı olmamak üzere soyadlarını serbestçe belirleyebilirler.

Yeni soyadı almak isteyen kişi hakkında, bu maddedeki soyadı değiştirme prosedürü birden fazla uygulanmaz. Herkes mahkemeye başvurmaksızın bir defaya mahsus olmak üzere soyadını belirleyebilir.

Bu Kanunun ilgili maddelerine uygun “Soyadı Nizamnamesi”ndeki değişiklikler en geç üç ay içinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konulur.”

MADDE 5- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ASLI GİBİDİR

Habip KOCAMAN
Kanunlar ve Kararlar
Müdürü